

ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД И ОСИГУРИТЕЛНИ КНИЖКИ

Аспасия Петкова

Експерт по социално и здравно осигуряване

Ключови думи:

*Осигурителен доход,
осигурителни вноски
Внасяне на вноските и
разпределянето им
Авансов осигурителен
доход
Годишен осигурителен
доход
Осигурителна книжка*

Резюме

Разгледани са особеностите на осигурителния доход като условие за ползване на права от осигурените лица – право на пенсия, парични обезщетения помощи и др. Осигурителният доход е конкретизиран за различните категории лица и разпределянето и внасянето на осигурителните вноски при различните правоотношения. За някои категории лица удостоверяването на осигурителния доход и осигурителния стаж се извършва след заверка от контролен орган на НОИ в осигурителни книжки, които са документ за ползване на права.

ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД

Осигурителен доход е доходът, върху който се дължат осигурителни вноски и размерът на който е пряко свързан с определяне на различните осигурителни права на осигурените лица. Той включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени или неначислените и други доходи от трудова дейност. Много е важно правилно да се определи размерът на осигурителния доход, защото той влияе върху правата на лицата – право на пенсия, на парични обезщетения, помощи и върху размера на дължимите осигурителни вноски.

Размерите на месечния осигурителен доход се определят със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Минималният месечен размер на осигурителния доход през календарната година по основни икономически дейности и квалификационни групи професии е определен в Приложение № 1 от Закона.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица е диференциран съобразно облагаемия им доход, деклариран през предходната година в данъчната декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ, отнасящ се за годината преди декларирането от лицата в качеството им на самоосигуряващи се лица. Размерите за 2014 г. са 420 лв., 450 лв., 500 лв. или 550 лв.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност, както и за започналите дейност през текущата и предходната година, е 420 лв.

Минимален месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители е 240 лв.

Максимален месечен размер на осигурителния доход за 2014 г. е 2400 лв.

Осигурителният доход, върху който се правят осигурителни вноски, е регламентиран в Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.

Осигурителите, осигурителните каси, самоосигуряващите се лица и работодателите периодично представят в НАП данни за осигурителния доход поотделно за всяко лице, подлежащо на осигуряване, и декларация за сумите за дължими осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, „Учителския пенсионен фонд“, здравното осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и данък по Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Съдържанието, сроковете, начинът и редът за подаване и съхраняване на декларациите са регламентираны в Наредба № Н-8 от 29 декември 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

В чл. 6, ал. 10 от Кодекса за социално осигуряване (КСО) е определена поредността на доходите, върху които следва да се внасят вноски за държавното обществено осигуряване, когато лицата подлежат на осигуряване на различни основания по чл. 4 от КСО. За лицата, които получават доходи от дейности на различни основания по чл. 4, осигурителните вноски се внасят върху сбора от осигурителните им доходи, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, по следния ред:

1. доходи от дейности на лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО;
2. осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски или в неперсонифицирани дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, регистрирани земеделски производители и тютюнопроизводители.

Върху средствата за социални разходи, давани постоянно или периодично пряко на лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО в пари или в натура, се внасят осигурителни вноски в размера за фонд „Пенсии“.

Осигурителните вноски за сметка на осигурителите не се удържат от възнаграждението на осигурените лица и то не може да се намалява с размера им.

Елементите на брутно трудово възнаграждение са определени в глава дванадесета „Трудово възнаграждение“ на Кодекса на труда и в Наредбата за допълнителни и други трудови възнаграждения.

Сборът от осигурителните доходи по всички трудови договори (основен и допълнителни) не може да бъде по-голям от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Ако по основния договор осигурителни вноски са дължими върху максималния месечен размер на осигурителния доход, по другите правоотношения осигурителни вноски не се дължат. Ако по основния договор осигурителни вноски са дължими върху доход, по-малък от максималния месечен размер на осигурителния доход, осигурителни вноски са дължими върху разликата между максималния месечен размер на осигурителния доход и осигурителния доход по основния трудов договор. Пред втория работодател лицата са длъжни да декларират сумата, върху която са дължими осигурителни вноски и вноските, съгласно чл. 4 от Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.

Според разпоредбата на чл. 157, ал. 6 от КСО осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване се внасят върху доходите, за които се дължат осигурителни вноски за ДОО. Поради това изложеното по-горе за поредността при формиране на осигурителния доход за фондовете на държавното обществено осигуряване важи и за вноските за ДЗПО.

На основание чл. 40, ал. 1, т. 6 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО), във връзка с чл. 46, ал. 6 от ЗЗО, за лицата, получаващи доходи на различни основания, здравноосигурителните вноски се внасят върху сбора от осигурителните доходи, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната календарна година.

Съгласно чл. 40, ал. 1 от ЗЗО здравноосигурителните вноски за лицата, получаващи доходи от трудови правоотношения, се внасят върху дохода, върху който се внасят вноски за ДОО, определен по реда на КСО.

Дължат се здравноосигурителни вноски за лицата във временна неработоспособност поради болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете – върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 40, ал. 1, т. 5 от ЗЗО). Вноската е изцяло за сметка на работодателя.

За лицата в неплатен отпуск, които не подлежат на здравно осигуряване на друго основание, вноски се внасят върху половината от минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (чл. 40, ал. 1, т. 1, б. „б” от ЗЗО).

При кумулативно прилагане на цитираните по-горе разпоредби от ЗЗО по всяко едно от едновременно съществуващите трудови правоотношения осигурителният доход ще се формира в следната последователност:

1. за пенсионерите – размера на пенсията;
2. брутно трудово възнаграждение, включително възнагражденията по чл. 40, ал. 4 от КСО, или минималния осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя;
3. доход, получен/изплатен за сметка на социалните разходи;

4. осигурителен доход при временна неработоспособност поради болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете;
5. осигурителен доход при неплатен отпуск.

Сборът от осигурителния доход по всички трудови договори (основен и допълнителни) не може да бъде по-голям от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Ако по основния договор здравноосигурителни вноски са дължими върху максималния месечен размер на осигурителния доход, по другите правоотношения здравноосигурителни вноски не се дължат. Ако по основния договор здравноосигурителни вноски са дължими върху доход, по-малък от максималния месечен размер на осигурителния доход, здравноосигурителни вноски са дължими върху разликата между максималния месечен размер на осигурителния доход и осигурителния доход по основния трудов договор.

Средномесечният осигурителен доход, от който се изчислява размера на пенсията, се определя от възнаграждението или осигурителния доход, върху който са внесени или са дължими осигурителни вноски за лицата по чл. 4, ал. 1, 2 и ал. 3, т. 5 и 6 от КСО.

Средномесечният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и за лицата по чл. 4а от КСО се определя от дохода, върху който са внесени осигурителни вноски.

Зачита се за осигурителен стаж, но не се взема предвид при определяне на осигурителния доход:

1. времето на наборната или алтернативна служба;
2. времето на отпуск за бременност и раждане, при осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст и за отглеждане на дете без право на парично обезщетение и на платения и неплатения отпуск за отглеждане на дете, както и неплатените отпуски за временна неработоспособност, за които не се изплаща парично обезщетение;
3. времето на зачетения осигурителен стаж на неработещите майки;
4. времето, за което са внесени осигурителни вноски по реда на чл. 9а, ал. 1 и 2 КСО и по реда на отменените от 1 януари 2011 г. ал. 2 и 3 на § 9 КСО;
5. времето след 1 януари 1996 г., през което родител (осиновител) на дете-инвалид е полагал постоянни грижи за него до навършване на 16-годишна възраст, поради което не е работил по трудово или по служебно правоотношение и не е бил осигурен;
6. времето след 1 януари 2001 г., през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия;

7. времето след 1 април 1997 г., през което лицата са получавали обезщетение за безработица при отпускане на пенсии с начална дата след 31 декември 1999 г.;
8. времето до 31 декември 1999 г. включително, през което лицата по чл. 9, ал. 3, т. 2 и 3 от КСО са били без работа, с изключение на периодите, през които са получавали обезщетение по Кодекса на труда;
9. времето след 31 декември 2010 г. на неплатен отпуск, който се зачита за осигурителен стаж или на законна стачка;
10. времето след 31 декември 2010 г., през което съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат и се е осигурявал за своя сметка;
11. времето, за което докторантите са внесли дължимите осигурителни вноски за периода на докторантурата;
12. времето, през което лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, са се осигурявали върху минималния осигурителен доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

Когато в периода, от който се определя индивидуалният коефициент, се включва време на законоустановен отпуск, на временна неработоспособност или за бременност и раждане, се взема предвид следното:

1. за времето на платен отпуск, заплащан от работодателя или от органа по назначаването – възнаграждението за този отпуск, върху което са внесени или дължими осигурителни вноски;
2. за времето на временна неработоспособност или бременност и раждане, през което е получавано парично обезщетение от общественото осигуряване за периодите:
 - а) преди 1 януари 2000 г. – доходът, от който е изчислено паричното обезщетение съгласно действащите разпоредби;
 - б) от 1 януари 2000 г. до 31 декември 2004 г. – обезщетението, върху което са внесени или дължими осигурителни вноски;
 - в) от 1 януари 2005 г. – доходът, от който е изчислено паричното обезщетение;
3. за времето на отпуск по чл. 157, ал. 1, т. 4 и 5 от КТ – възнаграждението, върху което са внесени или са дължими осигурителни вноски, а ако осигурителни вноски не се дължат – минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период.

Когато в периода, от който се определя индивидуалният коефициент, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3 от КСО, се взема предвид доходът, върху който са внесени или са дължими осигурителните вноски.

В осигурителния доход се включват средствата за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски.

Когато лицето е осигурено по едно правоотношение за всички социални рискове и пострада при трудова злополука или професионална болест по правоотношението, за което е осигурено само за трудова злополука и за професионална болест, средномесечният осигурителен доход, от който се изчислява пенсията за трудова злополука или професионална болест, може да се определи и от дохода, върху който са правени осигурителните вноски за всички социални рискове, ако това е по-благоприятно за него.

Когато в периода, от който се определя индивидуалният коефициент, се включва време, през което лицата са били осигурени по чл. 4, ал. 1, 2 и ал. 3, т. 5 и 6 от КСО, изплатените възнаграждения, за които не са внесени осигурителни вноски, се вземат предвид при определяне на осигурителния доход за пенсии с начална дата след 31 декември 1999 г.

Самоосигуряващите се лица през годината внасят авансово осигурителни вноски върху минимален осигурителен доход и в началото на следващата година определят окончателния годишен размер на осигурителния си доход.

Определянето на окончателния размер на месечния си осигурителен доход за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, става въз основа на данните, декларирани в справката към годишната данъчна декларация.

Самоосигуряващите се лица определят окончателен размер на осигурителния си доход на годишна база. Това са лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица членове на неперсонифицирани дружества както и земеделските производители и тютюнопроизводители. За земеделските и тютюнопроизводителите трябва да направим уточнение, че те са самоосигуряващи се лица по смисъла на КСО но, когато те реализират приходи само от непреработена растителна и/или животинска продукция, не определят окончателен размер на осигурителния си доход за тези приходи. Когато обаче земеделските производители реализират доходи и от друга дейност като самоосигуряващи се лица, те определят окончателен размер на осигурителния си доход само за доходите от тази дейност. Задължението за осигуряване за посочените лица възниква от деня на започване или възобновяване на трудовата дейност и продължава до нейното прекъсване или прекратяване. Описаните по-горе лица определят окончателния размер на осигурителния си доход за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данни, които попълват в справка към годишната си данъчна декларация по чл. 50 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Целта на годишното изравняване е внесените вноски от самоосигуряващите се лица да съответстват на годишна база на действителните им доходи от трудова дейност за съответната календарна година. Именно поради това чл. 6, ал. 8 от КСО определя, че годишният осигурителен доход се формира като разлика между облагаемия доход и осигурителния доход, върху който авансово са внасяни осигурителни вноски.

Справката за определянето на окончателния размер на осигурителния доход се състои от две таблици и указания за тяхното попълване. В Таблица 1 се определя окончателният размер на осигурителния доход за ДОО и ДЗПО в УПФ, а в Таблица 2 окончателният размер на осигурителния доход за ЗО. При попълването на Таблица 1 и Таблица 2 от Справката за окончателния размер на осигурителния доход се посочват доходите, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски през предходната година и тези, върху които окончателно се дължат осигурителните вноски. Когато между дохода, върху който са внасяни вноски през годината, и декларирания окончателен осигурителен доход в справката има положителна разлика, върху нея се изчисляват и довносят осигурителни вноски. Когато самоосигуряващото се лице е осигурено по трудово правоотношение върху максимален осигурителен доход, в Таблица 1 и Таблица 2 на справката се попълва само доходът от трудовото правоотношение, останалите колони не се попълват и осигурителни вноски не се довносят.

Годишният осигурителен доход се определя като разлика и в случаите, при които самоосигуряващите се лица са получили възнаграждения за работа без трудово правоотношение извън дейността, за която са регистрирани. Съгласно чл. 11, ал. 1 от Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица при изплащане на възнаграждение за работа без трудово правоотношение на самоосигуряващите се лица осигурителни вноски не се внасят от възложителя на работата и не се удържат от възнаграждението. Самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски върху доходите от работа без трудово правоотношение по реда на чл. 6, ал. 8 от КСО (основание за това е чл. 11, ал. 2 от Наредбата). Следователно осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване върху получените от самоосигуряващите се лица възнаграждения за работа без трудово правоотношение, включително за дейност, извън тази, за която са регистрирани, се внасят по общия ред, въведен с чл. 6, ал. 8 от КСО. Съобразно установения с Кодекса и Наредбата ред за формиране на годишния осигурителен доход в Таблица 1 и Таблица 2 за определяне на окончателния размер на осигурителния доход за съответната година е въведена колона 5.5, която се попълва от самоосигуряващите се лица, получили възнаграждения за работа без трудово правоотношение извън тази, за която са регистрирани. Възнагражденията за работа без трудово правоотношение се включват в облагаемия доход на самоосигуряващото се лице, от който се приспадат авансово внесените осигурителни вноски с оглед формиране на годишния осигурителен доход.

Самоосигуряващите се пенсионери, които са избрали да внасят само здравноосигурителни вноски, вписват размера на получаваните от тях пенсии само в колона 3 на Таблица 2, в която се определя окончателният размер на здравноосигурителния доход. Тези лица попълват само Таблица 2 от справката, определят окончателен размер само за здравноосигурителния си доход и не попълват Таблица 1 от справката. Това означава, че при изчисляване на осигурителните вноски върху определения окончателен размер на осигурителния доход те ще имат за довносяне само здравноосигурителни вноски.

Окончателен размер на осигурителния доход за вноските по Закона за здравното осигуряване определят и лицата, които не извършват трудова дейност и сами внасят здравноосигурителните си вноски по реда на чл. 40, ал. 5 от ЗЗО. През годината тези лица се осигуряват върху не по-малко от половината от минималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващи се лица, определен със ЗБДОО, и извършват годишно изравняване на осигурителния доход съгласно данните от годишната данъчната декларация, когато за тях е възникнало задължение за подаване на такава декларация. Задължение за подаване на декларацията възниква, когато лицата са получили доходи, подлежащи на облагане по реда на ЗДДФЛ. Това могат да бъдат доходи от наем, авторски възнаграждения и др.

Окончателен размер на осигурителния си доход не определят собствениците или съдружниците в търговските дружества и физическите лица, членове на неперсонифицирани дружества, за които не е възникнало задължение за подаване на годишна данъчна декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ. Това може да се случи, когато тези лица не са получили доход от дружествата, който е облагаем доход по реда на ЗДДФЛ. За тези лица окончателният размер на осигурителния доход за фонд „Пенсии“ и ДЗПО за съответната година е минималният размер на осигурителния им доход, определен съобразно разпоредбите на ЗБДОО за съответната година.

Справката за определяне на окончателния размер на осигурителния доход се подава заедно с годишната данъчна декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ. На база посочените в справката данни самоосигуряващите се лица заверяват осигурителните си книжки. Те могат да направят заверката едва след плащане на дължимите осигурителни вноски за довносяне. Срокът за довносяне на осигурителните вноски по тази справка е еднакъв със срока за подаване на годишната данъчна декларация, а именно 30 април на годината, следваща годината, за която се отнасят вноските.

Всяко осигурено лице може да провери в информационната система на НОИ какъв е осигурителният му доход през различните месеци и години от 01.01.1997 г., като ползва ПИК код, който се издава от НОИ.

ОСИГУРИТЕЛНИ КНИЖКИ

Териториалните поделения на НОИ, на основание чл. 7, ал. 1, т. 1 от Наредбата за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица, издават осигурителни книжки, в които се вписват осигурителният стаж, осигурителният доход и направените осигурителни вноски на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от КСО, и на работниците и служителите, наети по трудов договор от осигурителите, които не са еднолични търговци или юридически лица. Това са самоосигуряващите се лица:

- лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност;

- лицата, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества;
- регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители;
- съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат – по свое желание и за своя сметка;
- лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, могат да се осигуряват за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица;
- съпрузите на самоосигуряващите се лица по ал. 3, т. 1 и 4 от КСО, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, по свое желание могат да се осигуряват за своя сметка за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за общо заболяване и майчинство, ако не са осигурени на друго основание.

Книжките се издават, след като лицата са декларирали започване на трудовата си дейност в съответната териториална дирекция на НАП. За всяко самоосигуряващо се лице се извършва проверка за декларираната от него дата на започването на дейността в съответната дирекция на НАП. Когато датата на започване на дейността не е декларирана в НАП, осигурителна книжка не се издава.

Осигурителните книжки се издават по искане на лицето, подлежащо на осигуряване или по искане на посредника.

Периодите, през които лицата са подлежали на осигуряване, се попълват в осигурителните книжки от осигурителите и самоосигуряващите се лица.

Осигурителните книжки се заверяват от длъжностно лице на териториалното поделение на НОИ при прекратяване на осигуряването или по искане на осигуреното лице за всяка календарна година до изтичане на следващата година.

Осигурителните книжки на самоосигуряващите се лица се заверяват, при условие че са внесени дължимите осигурителни вноски по КСО.

Заверяването на книжките се извършва по постоянен адрес или адрес на регистрация на търговското дружество, независимо от това кое ТП на НОИ е издало книжката. Осигурителните книжки се заверяват при прекратяване на осигуряването или по искане на самоосигуряващия се за всяка календарна година до изтичане на следващата година.

За всяка година осигурителен стаж се попълват две еднакви страници от книжката – лист 1 и 2. Попълват се данни за работните дни за всеки месец от годината, за които са внесени осигурителни вноски. Вписва се избраният месечен осигурителен доход, върху който авансово през годината са внесени осигурителните вноски, както и размерът на осигурителната вноска в % в

зависимост от вида на осигуряването, избран от самоосигуряващия се – за фонд „Пенсии“ или едновременно за фонд „Пенсии“ и фонд „Общо заболяване и майчинство“.

В осигурителната книжка самоосигуряващите се лица попълват помесечно окончателния размер на осигурителния си доход за съответната година, както и внесената окончателна осигурителна вноска. Окончателният размер на месечния осигурителен доход, попълнен в книжката, трябва да съответства на този, вписан в Таблица 1 от Справката за определяне на окончателния размер на осигурителния доход, която се попълва при подаването на годишната данъчна декларация. Окончателният размер на месечния осигурителен доход се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година.

На обратната страна на лист 1 и 2 от осигурителната книжка се попълват данни за времето, през което самоосигуряващите се, осигурени за общо заболяване и майчинство, са били неработоспособни, ползвали са отпуск за бременност, раждане или отглеждане на дете.

Проверките за наличието на необходимите условия за заверяването на осигурителните книжки се извършват в информационната система на НОИ. Данните за внесените авансови осигурителни вноски по реда на чл. 6, ал. 7 от КСО, окончателният размер на осигурителния доход и внесените окончателни осигурителни вноски по реда на чл. 6, ал. 8 от КСО се получават служебно в НОИ от НАП. Осигурителните книжки се заверяват след наличието на тези данни.

Осигурителните книжки се заверяват от ТП на НОИ по постоянен адрес на физическото лице – работодател или по адрес на управление на осигурителя, който не е юридическо лице към момента на поискване на заверяването, независимо от това кое ТП на НОИ е издало книжката. Книжките за заверяване се представят от осигурителите. Заверяването на осигурителните книжки се извършва при прекратяване на трудовия договор или по искане на осигуреното лице за всяка календарна година до изтичане на следващата година.

Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, могат да се осигуряват за своя сметка, ако писмено декларират пред посредника желанието да се осигуряват за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт върху минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година. Осигуряването се извършва чрез посредника, който внася вноските ежемесечно или авансово. В сила от 09.04.2013 г. лицата декларират датата, от която искат да бъдат осигурявани, или датата, от която искат осигуряването да се прекрати. Осигуряването възниква от датата, посочена в декларацията, но не по-рано от 1-во число на месеца, през който е подадена.

Издаването и заверяването на осигурителните книжки се извършва за някои лица чрез съответния осигурител – МВР, българска държавна организация или изпращащ посредник. За получаване и издаване на осигурителни книжки се попълва и подава Искане за издаване на осигурителна книжка – образец ОК-4.

В осигурителната книжка изпращащото ведомство удостоверява периодите, през които лицата подлежат на осигуряване. За периода до 31 декември 2010 г.

се вписват дните, зачетени за осигурителен стаж, размерът на избрания осигурителен доход, размерът на осигурителната вноса в процент в зависимост от вида на осигуряването – за фонд „Пенсии“ или едновременно за фонд „Пенсии“ и фонд „Общо заболяване и майчинство“ (лицевата страна на лист 1 и 2 от осигурителната книжка).

На обратната страна на лист 1 и 2 от осигурителната книжка се посочват периодите на временна неработоспособност, бременност, раждане и отглеждане на дете (за периоди до 31.12.2010 г.).

Заверяването на осигурителните книжки на съпрузите/съпругите на дългосрочно командированите служители в дипломатическа служба се извършва по искане на изпращащото ведомство, чрез което се провежда осигуряването им.

Съпрузите на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за общо заболяване и майчинство, ако не са осигурени по чл. 4, ал. 1 и/или чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4, и/или чл. 4а от КСО. Осигуряването на съпрузите на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 от КСО е върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, а за съпрузите на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 4 от КСО – е върху минималния осигурителен доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Възникването, прекъсването, възобновяването и прекратяването на осигуряването на лицата по чл. 4, ал. 9 от КСО се декларира от лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО с декларация образец № 1 „Данни за осигуреното лице“ по реда на Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица. Осигуряването възниква или се възобновява от датата, посочена в декларацията, но не по-рано от 1-во число на месеца, предхождащ този, през който е подадена. Прекъсването/прекратяването на трудовата дейност на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО води до прекъсване/прекратяване на осигуряването на съпрузите на тези лица.

На съпрузите на лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, се издават осигурителни книжки, в които се заверяват осигурителният им стаж и доход. За целта лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1 и 4 от КСО подават формуляр ОК-5 „Искане за издаване на осигурителна книжка на лицата по чл. 4, ал. 9 от КСО“ в съответното ТП на НОИ по постоянен адрес.

На основание чл. 117, ал. 1, т. 1 от КСО осигурените лица могат да подават жалби пред ръководителя на ТП на НОИ срещу отказ за заверяване на осигурителна книжка. Жалбите могат да се подават независимо от това дали има, или не писмен отказ за заверяването на осигурителната книжка.

Заверената осигурителна книжка е необходимо да се представи в НОИ при пенсионирането на лицата заедно с трудовите книжки и другите документи,

удостоверяващи трудов и осигурителен стаж, абсолютно необходими за отпускане на пенсия. Затова те трябва да се заверяват своевременно и надлежно да се съхраняват.

За работещите по т.нар. „граждански договори“ и за изпълнителите по договори за управление и контрол на търговските дружества се издаваха и заверяваха осигурителни книжки до края на 2009 година. След тази дата за тези лица осигурителните права се удостоверяват с подаваната информация в НАП чрез декларация обр. 1 по реда на Наредба Н-8.

Библиографска справка

Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г.

Закон за здравното осигуряване

Кодекс за социално осигуряване

Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски

Наредба за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица

Наредба за пенсиите и осигурителния стаж

CONTRIBUTORY INCOME AND SOCIAL INSURANCE CARDS

Aspasiya Petkova

Social Security and Health Expert

Key words:

Contributory income, social insurance contributions

Payment of social insurance contributions and the allocation thereof

Contributory income for the purpose of calculation of contributions due in advance

Annual contributory income

Social insurance card

Summary

The article discusses the features of contributory income as a prerequisite for accessing entitlements by persons subject to social insurance, i.e. pension rights, monetary compensations, allowances, etc. Contributory income is specified for the different categories of individuals and the allocation and payment of social security contributions under different relationships. For certain categories of individuals, the certification of contributory income and period of contributory service shall be made following certification by a control authority of the National Social Security Institute in the social insurance cards, i.e. the documents giving entitlement to the relevant rights.